

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

(μελέτη αρχαίας γραμματείας-εκπαίδευση-πατριάρχης Φώτιος-ακριτικά τραγούδια)

ΓΕΝΙΚΑ

Υλη βιβλίου: σελ. 36-37

Με την οικονομική ακμή στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία την περίοδο της Μακεδονικής δυναστείας αναπτύσσονται οι τέχνες και τα γράμματα. Οι ιστορικοί ονόμασαν την εποχή αυτή **μακεδονική αναγέννηση**. Στην αρχιτεκτονική και τη ζωγραφική εμφανίζονται νέοι ρυθμοί και ακμάζει η μικροτεχνία. Οργανώνεται και πάλι η ανώτερη εκπαίδευση και οι λόγιοι μελετούν συστηματικά τα αρχαία ελληνικά κείμενα. Επίσης οι ορθόδοξοι πια σλαβικοί λαοί επηρεάζονται σημαντικά από τη μακεδονική αναγέννηση στα γράμματα και στην τέχνη.

ΠΟΤΕ ΑΡΧΙΖΕΙ ΑΥΤΗ Η ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ;

Η νέα στροφή στις τέχνες και στα γράμματα ξεκινά με τον τελευταίο αυτοκράτορα της προηγούμενης δυναστείας (πριν δηλαδή ανέβουν οι Μακεδόνες), τον Μιχαήλ Γ. Αυτός, ο θείος του καίσαρα Βάρδας (που διοίκησε την αυτοκρατορία ως κηδεμόνας του Μιχαήλ Γ' μέχρι να ενηλικιωθεί) και ο πατριάρχης Φώτιος υπήρξαν πρωταγωνιστές αυτής της αναγέννησης. Την προσπάθειά τους συνέχισαν και ανέπτυξαν ακόμα περισσότερο οι Μακεδόνες.

Ας θυμηθούμε πώς διαμορφώθηκαν οι σχέσεις ανάμεσα στην κοσμική και την εκκλησιαστική εξουσία μετά την Εικονομαχία, για να καταλάβουμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο έγιναν αυτές οι αλλαγές:

Μελέτησε την προσωπικότητα του πατριάρχη Φώτιου και τον τρόπο που ανέβηκε στον πατριαρχικό θρόνο για να το συσχετίσεις με την παραπάνω διαπίστωση:

Λίγα είναι γνωστά για την καταγωγή ή την οικογένειά του. Σε νεαρή ηλικία ο Φώτιος φαίνεται ότι είχε αρχίσει να διδάσκει γραμματική, ρητορική και φιλοσοφία σε ένα κύκλο μαθητών. Στη συνέχεια ακολούθησε τη συνήθη σταδιοδρομία ενός προικισμένου (και λόγω καταγωγής ευνοημένου) νέου στη βυζαντινή αυλή. Ο Φώτιος πήρε το αξίωμα του πρωτασηκρήτη, του πρωτοσπαθάρου και του συγκλητικού, αξιώματα πολιτικά και στρατιωτικά στα οποία διακρίθηκε ιδιαίτερα. Το 857 ο παντοδύναμος καίσαρας Βάρδας, κηδεμόνας του ανεψιού του **Μιχαήλ Γ'**, εκθρόνισε τον πατριάρχη Ιγνάτιο. Ο Βάρδας είχε ήδη επιλέξει τον Φώτιο, αλλά δεν είχε κάνει γνωστή την επιλογή του. Εν τω μεταξύ ο Φώτιος, λαϊκός ως τις 20 Δεκεμβρίου του 857, έγινε μοναχός την ημέρα εκείνη, την επομένη έγινε αναγνώστης, την άλλη υποδιάκονος, την επομένη χειροτονήθηκε διάκονος, και την πέμπτη μέρα, στις 24 Δεκεμβρίου πρεσβύτερος. Κι έτσι, στις 25 Δεκεμβρίου του 857, ο Φώτιος χειροτονήθηκε πατριάρχης.

Ποιος έχει τη δύναμη να χειροτονεί πατριάρχες;

Με τι ασχολούνταν ο Φώτιος πριν γίνει πατριάρχης;

Πόσος καιρός πέρασε από τη στιγμή που δόθηκε στο Φώτιο για πρώτη φορά ένα χαμηλό εκκλησιαστικό αξίωμα (μοναχός) μέχρι το ανώτερο (Πατριάρχης);

Τι συμπέρασμα βγάζεις;

ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πανδιδακτήριο ή αλλιώς Σχολή της Μαγναύρας

Δε γνωρίζουμε ποια σχέση είχε το κράτος με την εκπαίδευση, αν έδινε χρήματα στα σχολεία, αν τα έλεγχε και με ποιο τρόπο. Ξέρουμε όμως ότι σχολείο πήγαιναν μόνο τα αγόρια. Τα κορίτσια στις πλούσιες οικογένειες μάθαιναν γράμματα στο σπίτι ή σε μοναστήρια.

Τα σχολεία ήταν ιδιωτικά, δηλαδή οι μαθητές πλήρωναν για τη διδασκαλία. Συχνά οι δάσκαλοι έκαναν κι άλλες δουλειές (π.χ. αντέγραφαν χειρόγραφα). Η ανώτερη εκπαίδευση αναπτύχθηκε από τα μέσα του 9ου αιώνα, κυρίως στην Κωνσταντινούπολη. Το 863 οργανώθηκε και πάλι το Πανδιδακτήριο. Οι περισσότεροι που τέλειωναν το Πανδιδακτήριο γίνονταν κρατικοί αξιωματούχοι.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

(μελέτη αρχαίας γραμματείας-εκπαίδευση-πατριάρχης Φώτιος-ακριτικά τραγούδια)

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

Πάντως, οι περισσότεροι μάλλον δεν ήξεραν να γράφουν και να διαβάζουν. Υπήρχαν αναλφάβητοι αξιωματούχοι, αλλά και αυτοκράτορες, όπως π.χ. ο Βασίλειος Α', που ίδρυσε τη Μακεδονική δυναστεία. Ο **αναλφαβητισμός** δημιουργούσε προβλήματα στη διοίκηση, κυρίως στις επαρχίες.

Μικρογραφία που μάλλον εικονίζει μάθημα στο Πανδιδακτήριο της Κωνσταντινούπολης. 12ος αιώνας, Μαδρίτη, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ισπανίας.

ΤΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Γίνονται επίσης προσπάθειες για να βελτιωθεί η εκπαίδευση. Όπως και παλιότερα, η κατώτερη εκπαίδευση χωρίζεται σε δύο κύκλους:

Πρώτος κύκλος («προπαιδεία»)
Η βασική εκπαίδευση διαρκούσε τέσσερα χρόνια. Γι' αυτή έχουμε λίγες πληροφορίες. Γνωρίζουμε ότι οι μαθητές μάθαιναν ανάγνωση, γραφή και τη βασική αριθμητική.

Δεύτερος κύκλος («εγκύκλιος παιδεία»)
Για αυτόν έχουμε περισσότερες πληροφορίες. Γνωρίζουμε ότι διαρκούσε επτά με οκτώ χρόνια και ότι σχολεία λειτουργούσαν στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες μεγάλες βυζαντινές πόλεις.

Η ανώτερη εκπαίδευση ήταν χωρισμένη σε δύο κατηγορίες:

Κοσμική εκπαίδευση
Οι μαθητές μάθαιναν γραμματική, ρητορική, φιλοσοφία, αριθμητική, γεωμετρία, μουσική και αστρονομία.

Εκκλησιαστική εκπαίδευση
Γινόταν κυρίως στα μοναστήρια.

ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Την εποχή αυτή οι άνθρωποι των γραμμάτων μελετούν τα αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά έργα. Στα μοναστήρια αντιγράφουν συστηματικά κείμενα και διακοσμούν πολλά χειρόγραφα με μικρογραφίες. Ο **πατριάρχης Φώτιος** ήταν ένας από τους πιο σημαντικούς μελετητές των αρχαίων κειμένων.

Ο Φώτιος ήταν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (858–867 και 878–886). Εργάστηκε για να εκχριστιανίσει τους Σλάβους και επηρέασε το βυζαντινό αυτοκράτορα στις σχέσεις με την Εκκλησία και με τη δυτική Ευρώπη.

Ο Φώτιος ήταν από τους πιο μορφωμένους ανθρώπους στην εποχή του. Τα πιο γνωστά του έργα είναι η *Μυριόβιβλος* ή *Βιβλιοθήκη* και το *Λεξικό*. Η *Μυριόβιβλος* είναι μια συλλογή με σημειώσεις για 280 αρχαία και χριστιανικά βιβλία. Πολλά από αυτά τα έργα δε σώζονται σήμερα.

Μαζί με τη **μελέτη των αρχαίων κειμένων** αναπτύσσονται και οι επιστήμες. Οι λόγιοι προσπαθούν να συγκεντρώσουν σε μεγάλα **εγκυκλοπαιδικά έργα** τις επιστημονικές γνώσεις της εποχής.

ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ
δες ιδιαίτερο **Φύλλο Εργασίας**

ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ακρίτες

Τα **ακριτικά τραγούδια** μιλούν για τους **ακρίτες**, τη ζωή και τα στρατιωτικά κατορθώματά τους. Ακρίτες ονομάζονται οι χριστιανοί πολεμιστές που φρουρούσαν τα σύνορα (άκρα) της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (κυρίως τα ανατολικά). Τα ακριτικά τραγούδια είναι γραμμένα σε **δημώδη ελληνική** γλώσσα (τη γλώσσα που μιλούσαν οι ελληνόφωνοι κάτοικοι στο βυζαντινό κράτος στην καθημερινή τους ζωή).

Τα τραγούδια αυτά τα ψάλλουν τραγουδιστές, περιφερόμενοι στις επαρχίες της Μικράς Ασίας. Από τα πιο γνωστά το «Άσμα του Διγενή Ακρίτα» και το «Άσμα του Αρμούρη».

Ερωτήσεις:

1. Διευθυντής στο Πανδιδακτήριο (ή Σχολή της Μαγναύρας) διορίστηκε ο Λέων ο Φιλόσοφος ή Μαθηματικός. Βρες ποια αξιώματα είχε πριν το διορισμό του, τι στάση κράτησε στην Εικονομαχία και διάβασε το σχετικό απόσπασμα στη σελ. 36 του βιβλίου σου για τις κατευθύνσεις των σπουδών στο Πανδιδακτήριο. Τι συμπέρασμα βγάζεις;
2. Διάβασε το απόσπασμα από το Άσμα του Αρμούρη (σελ. 37 του βιβλίου). Πώς περιγράφονται οι ικανότητες των Ακριτών; Θα μπορούσες να καταλάβεις τη γλώσσα της εποχής εκείνης;